

วิกฤตปุ๋ยในอ่าวเปอร์เซีย 2026

ผลกระทบต่อระบบเกษตรและความมั่นคงทางอาหารโลก



ความขัดแย้งทางทหารที่ปะทุขึ้นในภูมิภาคอ่าวเปอร์เซียเมื่อเดือนกุมภาพันธ์-มีนาคม 2569 ได้สร้างแรงสั่นสะเทือนอย่างรุนแรงต่อระบบเศรษฐกิจโลก โดยเฉพาะในภาคพลังงานและเกษตรกรรม

รายงานฉบับนี้วิเคราะห์ถึงการหยุดชะงักของห่วงโซ่อุปทานเชิงยุทธศาสตร์ กลไกการส่งผ่านราคา และความเปราะบางของความมั่นคงทางอาหารโลกในสภาวะวิกฤตที่ซับซ้อนกว่าครั้งใดในอดีต

วิกฤตช่องแคบฮอร์มุซ: ผลกระทบที่ลุกลามไกลกว่าน้ำมันและก๊าซ

วิกฤตความขัดแย้งในตะวันออกกลางและการหยุดชะงักของการเดินเรือผ่านช่องแคบฮอร์มุซในปี 2026 ได้สะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่า ช่องแคบแห่งนี้ไม่ได้มีความสำคัญต่อโลกเพียงในฐานะเส้นทางขนส่งน้ำมันและก๊าซธรรมชาติเท่านั้น แต่ยังเป็นจุดยุทธศาสตร์ของสินค้าโภคภัณฑ์อุตสาหกรรมอีกจำนวนมากที่เชื่อมโยงโดยตรงกับภาคเกษตร อุตสาหกรรมเคมี โลหะ เทคโนโลยีขั้นสูง และพลังงานสะอาด บทความของ World Economic Forum ชี้ให้เห็นว่า เมื่อเส้นทางขนส่งนี้เกิดภาวะเก็บบิดตัว ผลกระทบจึงขยายวงกว้างไปยัง 9 กลุ่มสินค้าสำคัญ ซึ่งกำลังสั่นคลอนห่วงโซ่อุปทานโลกอย่างเป็นรูปธรรม



1. ปุ๋ย (ยูเรียและแอมโมเนีย)

ภูมิภาคอ่าวอาหรับเป็นศูนย์กลางสำคัญของการส่งออกปุ๋ยทางเรือของโลก โดยเฉพาะยูเรียซึ่งเป็นปุ๋ยไนโตรเจนที่ใช้แพร่หลายที่สุดในภาคเกษตรกรรมโลก บทความระบุว่า การค้าปุ๋ยทางเรืออย่างน้อย 20% และการค้ายูเรียโลกถึง 46% มีต้นทางจากภูมิภาคนี้ ทำให้ประเทศเกษตรกรรมขนาดใหญ่ เช่น อินเดีย บราซิล และจีน มีความเปราะบางต่อภาวะชะงักงันของอุปทานอย่างมาก หากวิกฤตยืดเยื้อ ต้นทุนการผลิตอาหารทั่วโลกย่อมเพิ่มขึ้น และอาจส่งผลต่อปณิธานการลดเงินเฟ้อในหลายประเทศด้วย

2. กำมะถัน (Sulfur)

กำมะถันเป็นผลพลอยได้สำคัญจากกระบวนการกลั่นน้ำมันและก๊าซ ซึ่งในภาวะปกติภูมิภาคนี้มีบทบาทอย่างยิ่งต่อการค้ากำมะถันทางเรือของโลก โดยเกือบครึ่งหนึ่งของการค้าโลกต้องผ่านช่องแคบฮอร์มุซ ความสำคัญของกำมะถันไม่ได้อยู่ที่ตัวมันเองเท่านั้น แต่ยังรวมถึงการเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตกรดซัลฟิวริก ซึ่งจำเป็นต่อการแปรรูปโลหะสำหรับแบตเตอรี่ เช่น นิกเกิล โคบอลต์ และทองแดง รวมถึงการผลิตปุ๋ยฟอสเฟตคุณภาพสูงด้วย เมื่ออุปทานกำมะถันตึงตัว จึงเกิดผลกระทบพร้อมกันทั้งต่อภาคเกษตรและภาคพลังงานสะอาด

3. เมทานอล (Methanol)

เมทานอลเป็นวัตถุดิบสำคัญในอุตสาหกรรมเคมี ใช้ผลิตเรซิน สารเคลือบ และพลาสติกจำนวนมาก ระบุว่าประมาณหนึ่งในสามของการค้าเมทานอลทางเรือของโลกต้องผ่านช่องแคบฮอร์มุซ ดังนั้นเมื่อการขนส่งติดขัด อุปทานเมทานอลจึงตึงตัวอย่างรวดเร็ว ประเทศที่ได้รับผลกระทบเด่นชัดคือจีน ซึ่งเป็นผู้ซื้อเมทานอลรายใหญ่ที่สุดของโลก โดยหากอุปทานจากตะวันออกกลางยังถูกจำกัดต่อเนื่อง ระดับสต็อกที่ทำเรือจีนอาจลดลงจนต่ำกว่าระดับเตือนภัย และเพิ่มต้นทุนแก่ผู้ผลิตพลาสติก สี และเส้นใยสังเคราะห์ในวงกว้าง

4. วัตถุดิบกราไฟต์ (Graphite feedstocks)

กราไฟต์สังเคราะห์ซึ่งใช้ในขั้วแอโนดของแบตเตอรี่รถยนต์ไฟฟ้า ต้องอาศัยปิโตรเลียมโค้กจากการกลั่นน้ำมันเป็นวัตถุดิบหลัก เมื่ออุตสาหกรรมน้ำมันเผชิญภาวะราคาพุ่งและซัพพลายตึงตัว โรงกลั่นอาจหันไปให้ความสำคัญกับผลิตภัณฑ์ที่สร้างมูลค่าสูงกว่า ส่งผลให้ปริมาณปิโตรเลียมโค้กที่เหลือสำหรับผลิตกราไฟต์สังเคราะห์ลดลง บทความเชื่อว่าผลกระทบต่อราคกราไฟต์สังเคราะห์อาจรุนแรงยิ่งกว่าวัสดุแบตเตอรี่บางชนิด และเมื่อรวมกับต้นทุนขนส่งที่สูงขึ้น ก็ยิ่งผลักดันราคาแบตเตอรี่รถยนต์ไฟฟ้าให้เผชิญแรงกดดันเพิ่มขึ้นอีกชั้น

5. อะลูมิเนียม (Aluminium)

ตะวันออกกลางเป็นผู้ผลิตอะลูมิเนียมปฐมภูมิรายสำคัญของโลกนอกประเทศจีน โดยคิดเป็นราว 9% ของผลผลิตโลก อะลูมิเนียมเป็นโลหะที่มีบทบาทกว้างขวางในภาคก่อสร้าง การขนส่ง และพลังงานหมุนเวียน เมื่อการส่งออกจากโรงถลุงในอ่าวอาหรับถูกจำกัด ตลาดจึงตอบสนองด้วยความผันผวนของราคาและภาวะตึงตัวด้านอุปทาน บทความยังสะท้อนความไม่มั่นคงของตลาดผ่านการถอนโลหะจำนวนมากออกจากคลังสินค้าในระบบ London Metal Exchange ซึ่งบ่งชี้ว่าผลกระทบจากวิกฤตไม่ได้จำกัดอยู่ที่ระดับภูมิภาค แต่เชื่อมโยงกับตลาดโลกโดยตรง

6. ฮีเลียม (Helium)

กาตาร์เป็นแหล่งผลิตฮีเลียมเกือบหนึ่งในสามของโลก ฮีเลียมมีความสำคัญสูงต่อทั้งอุตสาหกรรมเซมิคอนดักเตอร์และภาคสาธารณสุข ในภาคเทคโนโลยี ฮีเลียมจำเป็นต่อกระบวนการผลิตชิปที่ต้องควบคุมอุณหภูมิต่ำมากและความแม่นยำสูง ส่วนในภาคการแพทย์ เครื่อง MRI ต้องใช้ฮีเลียมเหลวเพื่อรักษาอุณหภูมิของแม่เหล็กตัวนำยิ่งยวด หากอุปทานของฮีเลียมไม่เพียงพอ ผลกระทบจะไม่เกิดเฉพาะในโรงงานผลิตเทคโนโลยี แต่ยังลุกลามถึงขีดความสามารถในการให้บริการทางการแพทย์ด้วย

7. ไกลคอล หรือ MEG (Monoethylene glycol)

MEG เป็นเคมีภัณฑ์พื้นฐานที่ใช้ในการผลิตเส้นใยโพลีเอสเตอร์ บรรจุภัณฑ์ และสิ่งทอ ซึ่งล้วนเป็นอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ของเอเชีย อ่าวอาหรับส่งออก MEG ประมาณ 6.5 ล้านตันในปี 2025 และจีนซึ่งเป็นผู้บริโภครายใหญ่ที่สุดมีแนวโน้มเผชิญภาวะขาดแคลนอย่างเฉียบพลัน หากการส่งออกจากภูมิภาคนี้สะดุดต่อเนื่อง นอกจากนี้ ประเทศผู้นำเข้ารายสำคัญอื่น ๆ เช่น อินเดีย อินโดนีเซีย ปากีสถาน เวียดนาม และไทย ก็มีแนวโน้มได้รับผลกระทบด้านราคาและอุปทานเช่นกัน

8. แร่เหล็กและเม็ดเหล็กสำหรับอุตสาหกรรมเหล็ก (Iron ore/steel pellets)

ภูมิภาคอาหรับเป็นผู้ส่งออกเม็ดแร่เหล็กคุณภาพสูงและเหล็กรีดิวซ์โดยตรง ซึ่งเป็นวัตถุดิบสำคัญของอุตสาหกรรมเหล็กโลก หลังความขัดแย้งทวีความรุนแรง เจ้าของเรือจำนวนมากหลีกเลี่ยงการเดินเรือผ่านช่องแคบฮอร์มุซทันที ทำให้การจัดหาเรือขนส่งทำได้ยากขึ้น และผู้ซื้อในหลายภูมิภาค รวมถึงเอเชีย อินเดีย และตะวันออกกลาง ต้องชะลอการสั่งซื้อออกไป ความไม่แน่นอนเรื่องค่าระวาง การขนส่งที่ล่าช้า และต้นทุนที่เพิ่มขึ้นกำลังซ้ำเติมอุตสาหกรรมเหล็กซึ่งเดิมก็มีอัตรากำไรค่อนข้างจำกัดอยู่แล้ว

9. โครงสร้างพื้นฐานไฮโดรเจนสีเขียว (Green hydrogen infrastructure)

แม้ในระยะยาว วิกฤตพลังงานอาจผลักดันให้โลกเร่งแสวงหาพลังงานสะอาดมากขึ้น แต่ในระยะสั้น วิกฤตช่องแคบฮอร์มุซกลับสร้างความไม่แน่นอนต่อโครงการไฮโดรเจนสีเขียวซึ่งตะวันออกกลางถูกวางให้เป็นศูนย์กลางสำคัญของโลก ทั้งในด้านกำลังการผลิตจากอิเล็กโทรไลเซอร์และแผนการส่งออกในอนาคต ความไม่มั่นคงทางภูมิรัฐศาสตร์ ความเสี่ยงด้านเส้นทางเดินเรือ และความไม่แน่นอนของการลงทุน อาจทำให้หลายโครงการล่าช้าและทำให้การขยายกำลังการผลิตขึ้นช้ากว่าที่คาดไว้ จึงนับเป็นผลกระทบเชิงโครงสร้างที่โยงไปถึงอนาคตของการเปลี่ยนผ่านพลังงานโลก

โดยสรุป วิกฤตช่องแคบฮอร์มุซไม่ได้เป็นเพียงวิกฤตของน้ำมันและก๊าซ แต่เป็นวิกฤตที่สะท้อนความเปราะบางของห่วงโซ่อุปทานโลกอย่างลึกซึ้ง ผ่านผลกระทบต่อสินค้าและโครงสร้างพื้นฐานสำคัญถึง 9 กลุ่ม ตั้งแต่ปุ๋ยสำหรับการผลิตอาหาร วัตถุดิบเคมีและโลหะสำหรับอุตสาหกรรม ไปจนถึงเทคโนโลยีทางการแพทย์ และพลังงานสะอาด ภาพที่ปรากฏจึงไม่ใช่เพียงความผันผวนของตลาดพลังงาน หากแต่เป็นสัญญาณเตือนว่าการเข้าถึงวัตถุดิบสำคัญกำลังกลายเป็นประเด็นด้านความมั่นคงทางเศรษฐกิจและยุทธศาสตร์ของทุกประเทศมากขึ้นเรื่อย ๆ

ช่องโหว่เชิงโครงสร้าง: โลกไม่มี "คลังสำรองปุ๋ย"



น้ำมัน (มีเบาะรองรับ)
IEA สามารถระบายน้ำมันจาก "คลังสำรองยุทธศาสตร์" ได้ถึง 400 ล้านบาร์เรล เพื่อพยุงราคาตลาดโลก



ปุ๋ย (ไร้การป้องกัน)
อ่าวเปอร์เซียครองสัดส่วนยูเรียโลก 30-35% และแอมโมเนีย 20-30%
ไม่มี "คลังสำรองยุทธศาสตร์" ระดับสากล เมื่ออุปทานหายไป ตลาดจะเกิดสภาวะขาดแคลนทันที

กลไกส่งผ่านวิกฤต: จากอ่าวเปอร์เซียสู่แปลงเกษตรทั่วโลก

ในสภาวะปกติ ช่องแคบฮอร์มุซรองรับการขนส่งน้ำมันดิบและผลิตภัณฑ์ปิโตรเลียมสูงถึง 20 ล้านบาร์เรลต่อวัน หรือคิดเป็นประมาณ 1 ใน 4 ของปริมาณการค้าน้ำมันทางทะเลทั่วโลก เมื่อความขัดแย้งปะทุขึ้น ปริมาณการเดินเรือผ่านช่องแคบนี้ลดลงอย่างฉับพลันกว่าร้อยละ 90 สร้างแรงกระแทกต่อระบบเศรษฐกิจโลกที่ไม่อาจบรรเทาได้ด้วยมาตรการชั่วคราวใดๆ

ผลกระทบจากการปิดช่องแคบไม่ได้หยุดอยู่เพียงแค่ความล่าช้าในการขนส่ง แต่นำไปสู่การพังทลายของภาคการผลิต (Production Collapse) ผู้ผลิตในอ่าวเปอร์เซียถูกบีบให้ต้อง "Shut In" หรือหยุดการผลิตน้ำมันลงถึง 10 ล้านบาร์เรลต่อวัน เนื่องจากข้อจำกัดด้านคลังจัดเก็บและการที่ไม่สามารถส่งออกได้ ยิ่งไปกว่านั้น ภูมิภาคนี้ยังเป็นหัวใจสำคัญของอุตสาหกรรมปุ๋ยไนโตรเจนโลก โดยใช้ก๊าซธรรมชาติราคาถูกเป็นวัตถุดิบหลักในการผลิตยูเรียและแอมโมเนีย ซึ่งเป็นปุ๋ยที่เกษตรกรทั่วโลกต้องพึ่งพาในการเพาะปลูก



การหยุดชะงักนี้ไม่ได้เป็นเพียงวิกฤตพลังงาน แต่เป็นภาวะช็อกเชิงโครงสร้าง (Structural Shock) ที่ตัดขาดปัจจัยการผลิตที่สำคัญที่สุดออกจากเกษตรกรทั่วโลกพร้อมกัน อย่างที่ไม่เคยเกิดขึ้นในประวัติศาสตร์ยุคใหม่

ความเชื่อมโยงระหว่างความขัดแย้งในอ่าวเปอร์เซียกับราคาอาหารที่โต๊ะอาหารของเรานั้นไม่ได้เกิดขึ้นในทันที แต่เป็นปฏิกิริยาลูกโซ่ที่ถ่ายทอดผ่านสามคลื่น เรียกว่า "ปฏิกิริยาลูกโซ่ 3 ระลอก" (The 3 Waves of Crisis)



คลื่นที่ 1 — ราคาพลังงานพุ่งสูง (เกิดขึ้นทันที)

ในช่วงเริ่มต้นของความขัดแย้งราคาน้ำมันดิบ Brent พุ่งสูงขึ้นร้อยละ 20-35 และระดับ 115-120 ดอลลาร์สหรัฐต่อบาร์เรล ขณะที่ก๊าซธรรมชาติ (TTF) ในยุโรปพุ่งสูงถึงร้อยละ 50-75 ความผันผวนนี้ถูกซ้ำเติมด้วยการประกาศ "เหตุสุดวิสัย" (Force Majeure) ในสัญญาซื้อขายปุ๋ยและพลังงานจำนวนมาก บังคับให้ผู้ซื้อต้องแย่งกันซื้อในตลาด Spot ที่มีการแข่งขันสูง

ราคาปุ๋ยพุ่งขึ้นอย่างรวดเร็ว ดังนี้

ประเภทปุ๋ย	ราคา (มีนาคม 2569)	การเปลี่ยนแปลง
Urea	ตลาดตะวันออกกลาง 590 ดอลลาร์/ตัน	+19%
Urea	ตลาดอียิปต์ 625 ดอลลาร์/ตัน	+28%
DAP ¹	ตลาด US Gulf 655 ดอลลาร์/ตัน	+5%

ที่มา: Persian Gulf fertilizer crisis: Global food prices could rise 12-18% by the end of 2026, warns Helios AI. March 26, 2026.

วิกฤตปุ๋ยจัดการยากกว่าวิกฤตน้ำมัน

แม้ IEA จะระบายน้ำมันสำรองยุทธศาสตร์ถึง 400 ล้านบาร์เรลเพื่อประคองตลาดน้ำมัน แต่วงการปุ๋ยโลกไม่มี "คลังสำรองยุทธศาสตร์" ที่ประสานงานในระดับสากล ทำให้เมื่ออุปทานหายไป ตลาดจึงเกิดสภาวะขาดแคลนทันทีโดยไม่มีเบาะรองรับ นี่คือช่องโหว่เชิงโครงสร้างที่โลกยังไม่ได้เตรียมรับมือ

คลื่นที่ 2 — ผลผลิตทางการเกษตรลดลง (เกิดปลายปี 2569)

¹ DAP ย่อมาจาก Diammonium Phosphate (ไดแอมโมเนียมฟอสเฟต) ซึ่งเป็นปุ๋ยฟอสเฟตชนิดหนึ่งที่ใช้กันอย่างแพร่หลายในการเกษตร มีทั้งธาตุไนโตรเจนและฟอสฟอรัสเป็นองค์ประกอบหลัก นับเป็นหนึ่งในปุ๋ยเคมีที่มีปริมาณการซื้อขายสูงที่สุดในตลาดโลก

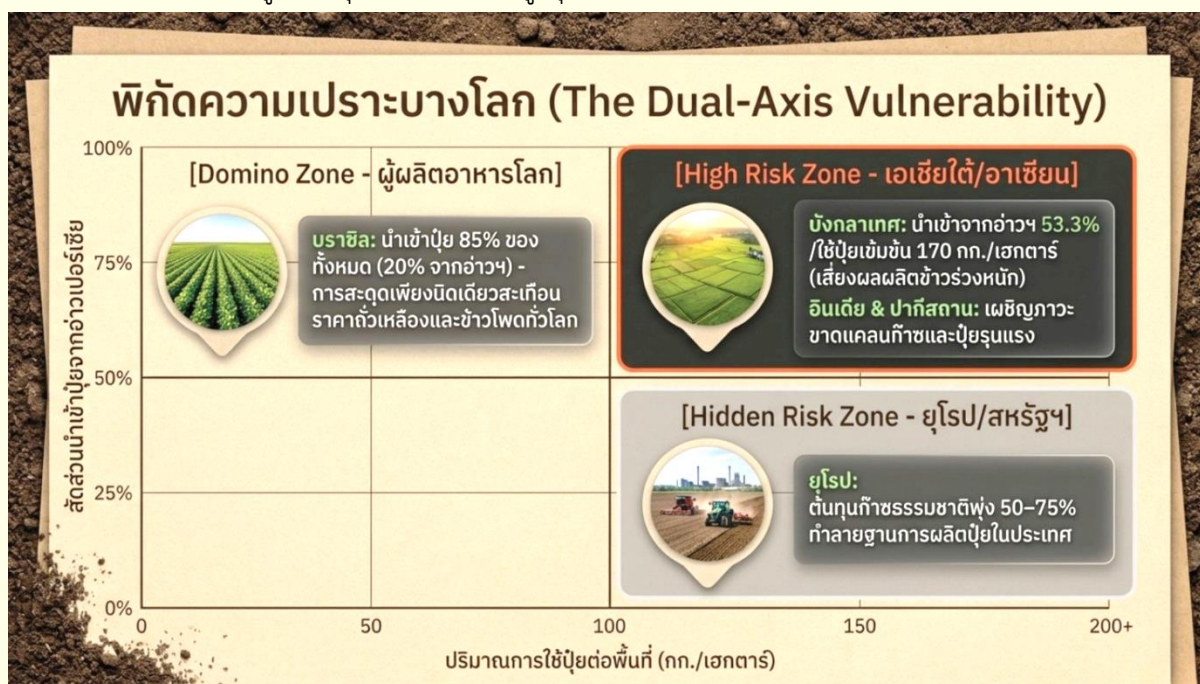
ก๊าซธรรมชาติไม่ได้เป็นเพียงเชื้อเพลิง แต่เป็น "วัตถุดิบตั้งต้น" (Feedstock) ที่คิดเป็นสัดส่วนต้นทุนส่วนใหญ่ของการผลิตปุ๋ยไนโตรเจน เมื่อราคาสูงขึ้นหรือปุ๋ยขาดแคลน เกษตรกรถูกบีบให้ลดปริมาณการใส่ปุ๋ย และผลกระทบนี้จะปรากฏชัดในฤดูเก็บเกี่ยวช่วงปลายปี 2569

คลื่นที่ 3 — สต็อกธัญพืชโลกตึงตัว (เกิดปี 2570)

เมื่อผลผลิตลดลงในปี 2569 สต็อกธัญพืชโลกจะเริ่มลดต่ำลงอย่างต่อเนื่อง ในบางภูมิภาคอาจมีการจำกัดการส่งออก ดังที่เคยเกิดขึ้นกับข้าวสาลี เนื้อวัว และน้ำมันปาล์มในปี 2565 บริษัท Helios AI คาดการณ์ว่าราคาอาหารโลกอาจสูงขึ้น 12–18% ภายในสิ้นปี 2569 และจะพุ่งสูงยิ่งขึ้นอีกในช่วงครึ่งแรกของปี 2570

ใครได้รับผลกระทบมากที่สุด: ความเปราะบางแบบ "สองแกน"

ไม่ใช่ทุกประเทศที่เผชิญวิกฤตนี้เท่ากัน รูปแบบความเปราะบางถูกกำหนดโดยสองปัจจัยซ้อนกัน ได้แก่ (1) ระดับการพึ่งพาปุ๋ยนำเข้าจากอ่าวเปอร์เซีย และ (2) ความเข้มข้นในการใช้ปุ๋ยต่อเฮกตาร์ ประเทศที่มีทั้งสองปัจจัยในระดับสูงคือกลุ่มที่มีความเสี่ยงสูงสุด



▶ เอเชียใต้และเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ — ความเสี่ยงสูงสุด

บังกลาเทศ นำเข้าปุ๋ยจากอ่าวเปอร์เซียถึงร้อยละ 53.3 ของความต้องการทั้งหมด และมีการใช้ปุ๋ยเข้มข้นสูงถึง 170 กิโลกรัมต่อเฮกตาร์ การขาดแคลนจะทำให้ผลผลิตข้าวลดลงอย่างรุนแรง ขณะที่ อินเดีย และ ปากีสถาน ก็เผชิญกับภาวะขาดแคลนก๊าซและปุ๋ยในระดับที่น่ากังวลเช่นกัน



วิกฤตซ่อนเร้น: การสูญเสียรายได้ส่งกลับ (Remittances)

ประเด็นที่มักถูกมองข้ามคือผลกระทบต่อแรงงานข้ามชาติ เนปาลมีความเสี่ยงสูญเสียรายได้ส่งกลับที่คิดเป็นร้อยละ 8.1 ของ GDP ขณะที่อินเดียมีแรงงานในภูมิภาคอ่าวฯ ถึง 9 ล้านคน ที่ส่งเงินกลับประเทศปีละกว่า 5 หมื่นล้านดอลลาร์ หากเศรษฐกิจอ่าวฯ หยุดชะงัก กำลังซื้อของครัวเรือนหลายล้านครัวเรือนในเอเชียใต้จะล่มสลายทันที

▶ บราซิล — โดมิโนเกษตรโลก

ในฐานะมหาอำนาจด้านการเกษตร บราซิลพึ่งพาการนำเข้าปุ๋ยถึงร้อยละ 85 ของความต้องการทั้งหมด โดยนำเข้าจากอ่าวเปอร์เซียประมาณร้อยละ 20 การลดปริมาณปุ๋ยในบราซิลจะส่งผลกระทบแบบโดมิโน (Systemic Footprint) ต่อราคาถั่วเหลืองและข้าวโพดที่ตลาดโลกพึ่งพา

▶ ยุโรป — ช่องโหว่ที่ซ่อนอยู่

แม้จะดูเหมือนอยู่ห่างไกลจากความขัดแย้ง แต่ยุโรปประสบปัญหาต้นทุนก๊าซธรรมชาติพุ่งสูงถึงร้อยละ 50-75 กระทบต่อการผลิตปุ๋ยภายในประเทศ ในขณะที่ราคาปุ๋ยถูกกำหนดในตลาดโลก แม้สหรัฐอเมริกาจะมีแหล่งปุ๋ยภายในประเทศ แต่ก็ยังได้รับผลกระทบจากราคาปุ๋ยที่ถูกกำหนดในระดับสากล

อุตสาหกรรมที่เปราะบางที่สุด

พืชที่ต้องใช้ปุ๋ยเข้มข้น เช่น ข้าวโพด และข้าวสาลี จะได้รับผลกระทบก่อนใคร ผลกระทบจะส่งต่อไปยังอุตสาหกรรมโปรตีนสัตว์ ทั้งไก่และผลิตภัณฑ์นม เนื่องจากต้นทุนอาหารสัตว์ที่สูงขึ้น ในขณะที่ต้นทุนขนส่งที่เพิ่มสูงจะกระทบทุกสินค้าเกษตรโดยไม่มีข้อยกเว้น

ความยืดหยุ่นแห่งอ่าวเปอร์เซีย: มั่งคั่งพลังงาน แต่เปราะบางด้านอาหาร

กลุ่มประเทศ GCC พึ่งพาการนำเข้าอาหารสูงถึง 70-90%
“ความมั่งคั่งจากน้ำมัน ไม่สามารถชดเชยการขาดแคลนพื้นที่เกษตรในยามทะเลปิดได้”



กาตาร์ - ผู้เปราะบางที่สุด

- ไม่มีท่าเรือทางเลือกนอกอ่าวเปอร์เซีย
- ต้องพึ่งพา Air Cargo เพื่อนำเข้าอาหาร ซึ่งต้นทุนมหาศาลและไม่เพียงพอ



อิหร่าน - การดิ้นรนหาเส้นทางใหม่

- เงินเพื่อราคาแบ่งสาลีในเตหะรานพุ่ง 120%
- ต้องเร่งนำเข้าข้าวสาลีจากรัสเซียผ่าน ‘ทะเลแคสเปียน’ และพึ่งพาข้าวโพดจากบราซิลซึ่งขนส่งยากลำบาก

กรณีศึกษา: อิหร่านและประเทศ GCC กับความมั่นคงทางอาหาร

ความขัดแย้งครั้งนี้ไม่ได้กระทบแค่ผู้นำเข้าปุ๋ย แต่ยังส่งผลโดยตรงต่อประเทศผู้ผลิตในภูมิภาคด้วย ซึ่งน่าแปลกใจน้อยกว่าที่คิด เพราะกลุ่มประเทศ GCC พึ่งพาการนำเข้าอาหารสูงถึงร้อยละ 70-90 ความมั่งคั่งจากน้ำมันไม่สามารถชดเชยการขาดแคลนทรัพยากรน้ำและพื้นที่เกษตรในยามสงครามได้

▶ กาตาร์: ความเปราะบางที่สุดในกลุ่ม GCC

กาตาร์คือประเทศที่เปราะบางที่สุดในกลุ่ม เนื่องจากไม่มีท่าเรือทางเลือกนอกชายฝั่งอ่าวเปอร์เซีย และต้องพึ่งพาการนำเข้าทางทะเลเกือบทั้งหมด หากช่องแคบถูกปิด กาตาร์ต้องพึ่งพาสินค้าผ่านทางอากาศ (Air Cargo) ซึ่งมีต้นทุนมหาศาลและไม่เพียงพอต่อความต้องการ

▶ อิหร่าน: การปรับตัวในสภาวะวิกฤต

อิหร่านเผชิญภาวะเงินเฟ้อรุนแรง โดยราคาแบ่งสาลีในกรุงเตหะรานพุ่งสูงขึ้นร้อยละ 120 ภายในเดือนเดียว ประเทศจำเป็นต้องเร่งปรับตัวผ่านเส้นทางยุทธศาสตร์ใหม่ ดังนี้

สินค้าสำคัญ	ระดับการพึ่งพาการนำเข้า	ผู้จัดหาและเส้นทางหลัก
ข้าวโพด (Maize)	~95%	บราซิล (เสี่ยงสูงจากการปิดช่องแคบฮอร์มุซ)
ข้าวสาลี (Wheat)	~15%	รัสเซีย 45% ผ่านเส้นทางทะเลแคสเปียน / INSTC
ข้าว (Rice)	~28%	อินเดีย (เผชิญอุปสรรคด้านโลจิสติกส์ทางทะเล)
น้ำมันพืช	สูงมาก	บราซิล, อาร์เจนตินา (ผ่านมหาสมุทร)

การเปรียบเทียบเชิงยุทธศาสตร์: วิกฤต 2565 กับ 2569

หนึ่งในคำถามสำคัญที่นักวิเคราะห์ทั่วโลกกำลังถกเถียงคือ วิกฤตครั้งนี้รุนแรงกว่าปี 2565 หรือไม่ คำตอบนั้นซับซ้อนกว่าที่เห็น

วิกฤต 2565 คือ "Supply Shock" — ผู้ส่งออกอาหารรายใหญ่อย่างรัสเซียและยูเครนหายออกจากตลาดโดยตรง ทำให้ขาดแคลนอาหารทันที แต่ วิกฤต 2569 คือ "Input Shock" — ปัจจัยการผลิตอย่าง

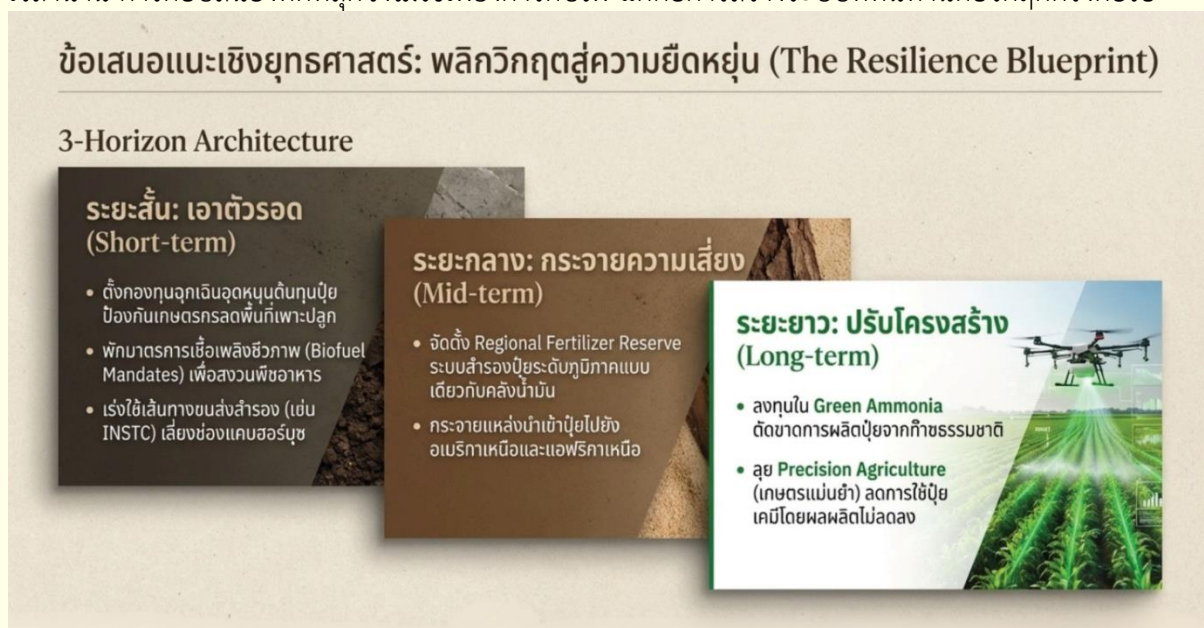
พลังงานและปุ๋ยเป็นสิ่งที่หายไป ผลผลิตอาหารโลกยังคงปกติในขณะนี้ แต่ผลกระทบจะ ค่อยๆ ปรากฏ ในฤดูกาลเก็บเกี่ยวช่วงปลายปี 2569 และปี 2570

Margin Squeeze ที่ซับซ้อนกว่าเดิม

เกษตรกรในประเทศอย่างบราซิลหรือสหรัฐอเมริกาอาจมีผลผลิตล้นมือ แต่ขาดผู้ซื้อในอ่าวเปอร์เซีย ในขณะที่ต้องแบกรับต้นทุนปุ๋ยที่แพงมหาศาล สถานะนี้สร้างแรงกดดันต่อกำไร (Margin Squeeze) ที่รุนแรงกว่าวิกฤตปี 2565 มาก และอาจนำไปสู่การล่มสลายของผู้ประกอบการรายเล็กในห่วงโซ่อาหาร

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย: จากวิกฤตสู่ความยืดหยุ่น

วิกฤตครั้งนี้เป็นเสมือนกระจกที่สะท้อนให้เห็นช่องโหว่เชิงโครงสร้างในระบบอาหารโลกที่สะสมมาเป็นเวลานาน การตอบสนองที่ดีที่สุดจึงไม่ใช่เพียงการดับไฟ แต่คือการสร้างระบบที่ทนทานต่อวิกฤตครั้งต่อไป



มาตรการระยะสั้น: เสริมสภาพคล่องและเส้นทางสำรอง

1. เร่งขยายขีดความสามารถของเส้นทางขนส่งทางเลือก เช่น ท่อส่งน้ำมันไปยังทะเลแดง และการใช้ระเบียงขนส่ง INSTC² เพื่อเลี่ยงช่องแคบฮอร์มุซ
2. จัดตั้งกองทุนช่วยเหลือฉุกเฉินเพื่ออุดหนุนต้นทุนปุ๋ยให้เกษตรกรรายย่อย ป้องกันการลดพื้นที่เพาะปลูกซึ่งจะนำไปสู่การขาดแคลนอาหารในฤดูกาลหน้า
3. พักการบังคับใช้มาตรการผสมเชื้อเพลิงชีวภาพ (Biofuel Mandates) ชั่วคราว เพื่อลดการดึงพืชอาหารไปผลิตพลังงาน

² INSTC ย่อมาจาก International North-South Transport Corridor แปลว่า ระเบียงขนส่งระหว่างประเทศแนวเหนือ-ใต้ เป็นเครือข่ายเส้นทางขนส่งหลายรูปแบบ ทั้ง เรือ รถไฟ และถนน ที่เชื่อม อินเดีย อิหร่าน รัสเซีย และประเทศในเอเชียกลางกับยุโรป เพื่อลดเวลาและต้นทุนการขนส่งเมื่อเทียบกับเส้นทางเดิมผ่านคลองสุเอซ

มาตรการระยะกลาง: การกระจายความเสี่ยงของคู่ค้า

1. สนับสนุนการสร้าง Optimal Trade Partner Portfolio โดยกระจายแหล่งนำเข้าปุ๋ยไปยังแอฟริกาเหนือและอเมริกาเหนือ แทนการพึ่งพากลุ่มประเทศอ่าวฯ เพียงอย่างเดียว
2. สร้างระบบสำรองปุ๋ยระดับภูมิภาค (Regional Fertilizer Reserve) ที่ประสานงานระดับสากลเพื่อทำหน้าที่เป็น Buffer Price เช่นเดียวกับที่ IEA ทำกับน้ำมัน

มาตรการระยะยาว: การปรับโครงสร้างสู่อนาคต

1. เร่งรัดการลงทุนใน Green Ammonia (แอมโมเนียเขียว) เพื่อผลิตปุ๋ยไนโตรเจนจากพลังงานหมุนเวียน ลดการผูกติดอุตสาหกรรมเกษตรไว้กับราคาก๊าซธรรมชาติ
2. ส่งเสริมเกษตรแม่นยำ (Precision Agriculture) อย่างกว้างขวาง เพื่อลดปริมาณการใช้ปุ๋ยเคมีโดยที่ผลผลิตไม่ลดลง

บทสรุป: ชะตากรรมของความมั่นคงทางอาหารโลก

วิกฤตในอ่าวเปอร์เซียปี 2569 ไม่ใช่แค่ความขัดแย้งในภูมิภาค แต่เป็นการทดสอบความยืดหยุ่นของระบบอาหารโลกที่พึ่งพาจุดเชื่อมต่อเดียวมากเกินไป

ความพยายามทางการทูตในการเปิดเส้นทางเดินเรือในช่องแคบฮอร์มุซคือทางออกที่มีประสิทธิภาพที่สุด มาตรการทางเศรษฐกิจอื่นๆ เป็นเพียงการบรรเทาผลกระทบ ความมั่นคงทางอาหารของมนุษยชาติในปี 2569 ขึ้นอยู่กับความสามารถในการรักษาเสถียรภาพ ณ จุดยุทธศาสตร์เพียงจุดเดียวนี้ที่สำคัญ ในท้ายที่สุด วิกฤตนี้เป็นเครื่องเตือนใจว่าระบบอาหารโลกนั้นเชื่อมโยงกันอย่างซับซ้อนและเปราะบางกว่าที่เราเคยคิด การสร้างความยืดหยุ่นให้กับระบบนี้ไม่ใช่ภาระของประเทศใดประเทศหนึ่ง แต่เป็นความรับผิดชอบร่วมกันของประชาคมโลกทั้งหมด

แหล่งข้อมูล

Global agrifood implications of the 2026 conflict in the middle east, Impacts on energy and fertilizer trade, and food security. FAO. สืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2569.

Persian Gulf fertilizer crisis: Global food prices could rise 12-18% by the end of 2026, Warns Helios AI. March 26, 2026. <https://agfundernews.com/persian-gulf-fertilizer-crisis-global-food-prices-could-rise-12-18-by-the-end-of-2026-warns-helios-ai>. สืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2569.

The Strait of Hormuz crisis affects more than just oil. Here are 9 other commodities. Apr 1, 2026. <https://www.weforum.org/stories/2026/04/beyond-oil-lng-commodities-impacted-closure-hormuz-strait>. สืบค้นทางอินเทอร์เน็ตเมื่อวันที่ 4 เมษายน 2569.